

**SEVEN HABITS OF
HIGHLY EFFECTIVE
AND INFLUENCIAL
TORAH TEACHERS**

Source Materials
Rabbi Efrem Goldberg
efremgoldberg@yahoo.com

SHULCHAN ARUCH ① הלכות ענין (סי' כמ"ה: י"ד)

י"ז [כ"ז] מלמד הינוקות שמניח התינוקות ויוצא [בה] או שעושה מלאכה אחרת עמהם [כ"ט] או שמתרשל בתלמודו הרי זה בכלל ארור עושה מלאכה ה' רמיה לפיכך אין להושיב מלמד אלא בעל יראה מהיר לקרוא ולדקדק:

הגה [ל] ואין למלמד לנעור בילדה יותר מדאי שלא יהיה על ציוס ללמוד וכן (מ) לא יתענה או לעזור במאכל ומשקה או לאכול ולשחות יותר מדאי כי כל אלו הדברים נורמים שלא יוכל ללמד היעב [ל"א] וכל המעשה ידו על ההתחונה ומסקין ניה (מדרכי פ' הסומנין מהירושלמי) ופסח דיני מגמד עיין בה"ס סי' ש"ד ופ"ה:

TALMUD SUKKA (49b) ② ט"ז סוכה (מ"ב:)

A final statement of R' Elazar:

מאי דכתיב, פיה פתחה, ואמר רבי אלעזר – And R' Elazar said: – What is meant by that which is written: [48] She opens her mouth with wisdom and the Torah of kindness is upon her tongue? וכי יש תורה של חסד ויש תורה של חסד – Now, is there a Torah of kindness and a Torah that is not of kindness? – אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד – Rather, the implied distinction is this: Torah that is studied for its own sake is referred to as a Torah of kindness; שלא לשמה – Torah that is studied not for its own sake is considered a Torah that is not of kindness. [49]

An alternative explanation is cited:

איכא דאמרי – There are those who say that the distinction was stated as follows: – Torah that is studied with the intention of teaching it to others is referred to as a Torah of kindness. – אלא לתורה זו היא תורה שאינה של חסד – However, Torah that is studied without the intention of teaching it to others is considered a Torah that is not of kindness. [50]

R' YITZHAK HUTNER ③ סוכה י"ג (כ"ה ט"ז סוכה י"ג)

א. פיה פתחה בהכמה ותורת חסד על לשונה. וכי יש תורה של חסד ותורה שאינה של חסד אלא תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד (הו"ל). הידוע גדול הננו מוצאים בכאן דהשפעת תורה לתלמידים אין ענינה פעולה הכוללת תורה וחסד כשהן מחוברין, אלא שעצם הדברי תורה המושפעים מקבלים את גוון החסד; שהרי מושג החסד משמש בכאן בתור שם התואר לגוף החפצא דתורה. וכודאי שרבותא גדולה היא, דהרי דבר פשוט הוא דאדם המשמיע ד"ת מתוך הספר לאדם סומא, אין כאן אלא פונדק אחד שנודמנו לתוכו שתי מצוות של תורה וחסד בבת אחת, וברי שאין שום אחת מהן נעשית שם תואר לחבירתה; ואילו תורה הנלמדת לתלמידים לא קרינן בה תורה וחסד אלא שתורה זו תכונתה משתנית ושם לוי יש לה ותורת-חסד היא קרויה.

A Baraisa defines the extent of a man's obligation to become proficient in Torah knowledge:

הַנּוֹתֵן רִבּוֹן - The Rabbis taught in a Baraisa: "וְשִׁנְתֶם" - Scripture states: ..AND YOU SHALL TEACH THEM THOROUGHLY. שְׂדֵה דְבָרֵי תוֹרָה מְדַדְרִים בְּפִיךָ - This conveys THAT THE WORDS OF TORAH SHOULD BE SHARPLY HONED IN YOUR MOUTH,^[33] שָׂאם

וְשָׂא לְךָ אִדָּם דְּבָר - such THAT IF A MAN ASKS YOU SOMETHING concerning a point of Torah knowledge, לֹא תִגְמַגַּם וְתֹאמַר לוֹ - YOU will NOT STAMMER before ANSWERING HIM; אֲלֵא אָמַר לוֹ מִיָּד - BUT RATHER, you will be able to ANSWER HIM IMMEDIATELY. שְׂאָמַר - This idea emerges from other verses too, AS IT IS WRITTEN:^[34]

אָמַר לְחִכְמָה אֲחֹתִי אֵת וְגוֹ' - SAY TO WISDOM: YOU ARE MY SISTER.^[41] וְאָמַר: - AND [A VERSE] likewise STATES:^[42] קָשְׂרָם - TIE THEM UPON YOUR FINGERS; - על־אֶצְבְּעֹתַיךָ כְּתֹבָם עַל־לוּחַ לְבָבְךָ - INSCRIBE THEM UPON THE TABLET OF YOUR HEART. AND another [VERSE] STATES: כְּחֻצִים בְּיַד־גִּבּוֹר בֶּן בְּנֵי - AND another [VERSE] likewise STATES: חֻצֵי גִבּוֹר שְׂנוּנִים - THE SHARP ARROWS OF A WARRIOR;^[44] וְאָמַר - AND yet another [VERSE] STATES:^[45] חֻצֵיךָ - YOUR ARROWS ARE SHARP; NATIONS FALL BENEATH YOU. וְאָמַר - AND yet another [VERSE] likewise STATES: אִשְׁרֵי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר מְלֵא אֶת־אִשְׁבּוֹתוֹ מֵהֵם לֹא־יִבְשׁוּ - PRAISWORTHY IS THE MAN WHO FILLS HIS QUIVER WITH THEM; THEY SHALL NOT BE SHAMED, WHEN THEY SPEAK WITH ENEMIES IN THE GATE.^[46]

31a KIDDUSHIM (4) ע"מ קידושין (8)

Another teaching based on the same verse: If you see a student - אם ראיית תלמיד - Reish Lakish said: ריש לקיש אמר - whose studies are as hard to him as iron, - שְׁלֵמוֹדוֹ קָשָׁה עָלָיו כְּבַרְזֶל - it is because his knowledge of the mishnaic text is not arranged in an organized fashion,^[47] - בְּשִׁבִיל מְשַׁנְתּוֹ שְׂאִינָה סְדוּרָה עָלָיו - as it is said:^[48] שְׂאָמַר - And one does not understand his studies because he has distorted what comes first [i.e. mishnah, which comes before gemara].^[49] - מהו לא-תנים קלקל - What is his remedy? - מאי תפגתיה - He should spend more time studying in a yeshivah, where the other students review the mishnaic text, - שְׂאָמַר - as it is said in the continuation of that verse: וְהִזְלִים יִגְבֵּר - He should be fortified by the legions of students. However, as the verse concludes: וְיִתְרוֹן הַבְּשִׁיר חֲכָמָה - but the advantage of wisdom is greater, - כל שָׂבֹן אִם מְשַׁנְתּוֹ סְדוּרָה לוֹ מְעַקְרָא - i.e. all the more so would his studies have progressed if his knowledge of the mishnaic text had been arranged properly in the first place. - כִּי הָא דְרִישׁ לָקִישׁ - As exemplified by the case of Reish Lakish, - הָנָה מְסַדֵּר מִתְּנִיתִיהָ אַרְבָּעִין וּמִנִּין - who would review his mishnaic text forty times, - כְּנֶגֶד מ' יוֹם שְׁנִיתָנָה תוֹרָה - corresponding to the forty days during which the Torah was transmitted to Moses at Sinai, - וְעוֹיִל לְקַמֵּיהָ דְר' יוֹחָנָן - and only then appear before R' Yochanan to study gemara. רב אָדָּא בַר - Rav Adda bar Ahavah would review his mishnaic text twenty-four times, - אֶהְבֵּה מְסַדֵּר מִתְּנִיתִיהָ עֶשְׂרִין וְאַרְבַּע וּמִנִּין - corresponding to the twenty-four books of the Torah, Prophets, and Writings,^[44] - כְּנֶגֶד חֲמִישָׁה וּבְתוּבִים - and then appear before Rava to study gemara.

TANIS (8a) טלמט (5) ע"מ תלמי' ח'

DEVARIM (6:7) (6:7)
 (S:1) דגריס

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד ואהבת את יהוה אלהיך
 בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך והיו הדברים האלה אשר אנכי
 מצווך היום על לבבך ושוננתם לבניך ודברתם בם בשבתך בביתך
 ובילכתך בדרך ובשכבך ובקומך וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת
 בין עיניך וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

⁴ Hear, O Israel: HASHEM is our God, HASHEM is the One and Only. * ⁵ You shall love HASHEM, your God, with all your heart, with all your soul, * and with all your resources. * ⁶ And these matters that I command you today shall be upon your heart. ⁷ You shall teach them thoroughly to your children and you shall speak of them while you sit in your home, while you walk on the way, when you retire and when you arise. ⁸ Bind them as a sign upon your arm and let them be ornaments between your eyes. ⁹ And write them on the doorposts of your house and upon your gates.

Unto thy children	לבניך.
These are disciples.	אלו התלמידים,
We find everywhere	מצוינו בכל מקום
that disciples are termed "children,"	שהתלמידים קרוים בנים,
as it is stated (Deut. 14.1),	שנאמר (דבר' י"ד):-
"Ye are the children of the Lord your God";	בנים אתם לה' אלהיכם,
and it (also) states (II Ki. 2.3),	ואומר (מ"ב ב):-
"The children (disciples) of the prophets that were at Beth-el."	בני הנביאים אשר בית אל,
And similarly with Hezekiah,	וכן בזהזקיהו,
who taught the Torah to all of Israel	שלאמד תורה לכל ישראל,
and he called them "children,"	וקראם בנים
as it is stated (II Chron. 29.11)	שנאמר (דה"י ב כ"ט):-
"My children, be not now negligent."	בני עתה אל תשלו,
And just as disciples are termed "children"	וכשם שהתלמידים קרוים בנים
(for it is stated, "Ye are the children of the Lord your God")	שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם)
so is the teacher termed "father,"	כך הרב קרוי אב,
as it is stated (II Ki. 2.12),	שנאמר (מ"ב ב):-
"My father, my father, the chariots of Israel," etc. (Siphre).	אבי אבי רכב ישראל וגו' (ספרי):

RASHI (7) כ"ל

BEREISHIT (45:8) (8) כהן אלהים (נחיה)

וַעֲתָה לֹא אֲתֶם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים וְיִשְׁמַנִּי
לְאָב לְפָרְעָה וּלְאֲדוֹן לְכָל-בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְ

...⁸ And now: It was not you who sent me here, but God; He has made me father to Pharaoh, master of his entire household, and ruler throughout the entire land of Egypt.⁹

RASHI (9) נח

8. A father לְאָב.

(I. e.,) a friend and patron: לְחָבֵר וּלְפָטְרוֹן:

TAANIS (8a) (10) נח' גבול (ח)

A parallel interpretation:

אם ראינו תלמיד - If you see a student
שקשה עליו כבדן - whose studies are as hard to him as
iron, בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים - it is because his teacher
does not show him a cheerful countenance, שנאמר - as it is
said:^[2] „והוא לא פנים קלקל” - And he does not understand his
studies because [his teacher] distorted his face.

CHAGIGA (15b) (11) נח' חזקה (16)

The Gemara asks:

But how was R' Meir allowed to learn Torah from the mouth of Acher?^[19] והאמר
- But Rabbah bar bar Channah has said in the name of R' Yochanan: מאי דכתיב - What is
the meaning of that which is written:^[20] „כִּי-שִׁפְתֵי כֹהֵן
ישמרו דעת ותורה ובקשו מפייהו - For the lips of the Kohen^[21]
should safeguard knowledge, and [people] should seek teaching from his mouth; - כי מלאך ה' יצבאות הוא” - for he is like an
angel of Hashem, Master of Legions. אם דומה הרב למלאך ה' -
It means that if the teacher resembles an angel of Hashem, Master of Legions,^[22] then
- ובקשו תורה מפייהו - [people] may seek Torah instruction from his mouth; ואם לאו -
but if not, then אל ובקשו תורה מפייהו - they may not seek Torah from his mouth. Since Acher was, by his conduct, distant from any semblance to an angel of Hashem, R' Meir should not have studied under him. - ? -

(8b) BAVA BASRA (12) 'נח' בקא בגרמא (11)

The Gemara presents a different version of the above:
..הַמְשַׁכְּלִים יִהְיוּ - It was taught in a Baraisa: *And the wise will shine like the radiance of the firmament* - *this* refers to a judge who renders an absolutely truthful judgment and to charity collectors;^[39] ..וְהַמְרַבֵּי הַרְבִּים כְּכּוֹכְבֵי לְעוֹלָם - *and those who make the many righteous (will shine) like the stars forever and ever* - *these* are teachers of children.^[40]

The Gemara asks:
- Who, for example, fits this description of a teacher?
- A teacher **such** as Rav Shmuel bar Shilas, who was extremely dedicated to his students.

The Gemara relates an incident that illustrates Rav Shmuel's extraordinary dedication:
- For Rav once found Rav Shmuel bar Shilas standing in a garden.^[41]
- [Rav] said to him: "Have you abandoned your trust?"^[42]
- [Rav Shmuel] said to [Rav]: "It has been thirteen years that I have not seen this garden, and even now my mind is on [the children]." A teacher who always thinks of his students is truly making the "many" (the future generation) righteous, and like the stars will shine forever.^[43]

MAHARSHA (13) נהכלא

אלו תלמידי מיטקות שכ"א מתלמידי מיטקות הוא תלדיק רבנים נמיטקות כדאמרינן לקמן פרק לא יחפור וכו' ככוכבים לעולם ועד ככוכבים גם ביום רוחין ומשמחשים לעולם אבל אינן נראין כן ימים מתלמידי מיטקות אף בשאינו נראה להם ימים מפסקה ורואה להיום דעמו פליגן כדמסיק ומייסו תליסר שנין דלא חויה לי וכו' נמי דעמאי עליוהו .

(1:7) פלן (17) MISHLEI (22:6)

נבחר שם מעשר רב מבסוף
 ומזהב חן טוב: עשיר גרש נפגשו עשה כלם יהוה: ערום | ראה רעה
 ויסתר [ונסתהר ק] ופתים עברו ונעשו: עקב ענה יראת יהוה עשר
 וכבוד וחסים: צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם: חנה
 לנער על פי דרכו גם כן יזקין לא יסור ממנה: עשיר ברשים ימשול

¹ A [good] name is preferred to wealth, and goodly favor than silver and gold. ² The rich man and the pauper meet; HASHEM is the Maker of them all. * ³ A clever person sees evil and hides, but simpletons pass on and are punished. ⁴ The result of humility is fear of HASHEM, wealth, honor, and life. * ⁵ Thorns and snares are in the path of the perverse; he who guards his soul will distance himself from them. ⁶ Train the youth according to his way; even when he grows old, he will not swerve from it. * 7 *

פלן פלן (18) VILNA GAON

כשהוא עושה נער, ואז גם כן יזקין לא יסור. והענין, כי האדם אי אפשר לו לשבור דרכו, כלומר מזלו שנולד בו, כמ"ש האי מאן דבזדק יהיה גבר צדקן כו' (שבת קנו, א) וכשנולד במזל רע, אז על זה ניתנה הבחירה ביד האדם שיוכל לאחוז במזלו לאיזה דבר שירצה להיות: או צדיק או רשע או בינוני, וכמ"ש במס' שבת (ס"ג) האי מאן דבמאדים יהיה שופך דמים אר"א או מהולא או טבחה או ליסטים, וזכר אלו הג' והוא לפי שמזלו מורה שיהיה שופך דמים, אך בבחירתו יוכל לבחור באלו הג', או מהולא והוא צדיק שעושה מ"ע, או טבחה (סוחט) הוא בינוני, או ליסטים והוא רשע שופך דמים כמשמעו. — וזה שאמר חנוך לנער על פי דרכו דרך מזלו וטבעו, כן תחנכהו לעשות מצוות, ואז גם כשיזקין לא יסור ממנה. אבל כאשר תעבירהו על מזלו עתה ישמע לך מיראתו אותך אבל אח"כ בעת יוסר עולך מעל צוארו יסור מזה, כי אי אפשר לו לשבור מזלו.

Educate a child according to his "own way" when he is still young, and those lessons he won't abandon even when he grows older. The idea here is that a person cannot change his way; that is, he cannot alter the qualities bequeathed by his mazal.

Man has free will to use his mazal as he wishes. He can use the very same inborn traits to be righteous, ordinary, or evil, as the Talmudic passage [ibid.] relates: "One who is born under a red mazal will be a murderer." Rav explained that such a person could also turn out to be a blood-letter, a bandit, a butcher, or a mohel.

This is what the verse means, "Educate a child according to his own way" — according to his mazal and his nature. If we take into account the child's nature when we educate him to perform mitzvos, then he won't abandon that education even when he grows older. But if we try to force a child against his nature, he will listen now out of fear, but later, when he passes out of our jurisdiction, he will abandon our lessons, since a person cannot change his mazal.

בראשית (19) BERESHITIS

: וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לִלְדוֹת וְהָגָה תוֹמָם בְּבֶטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֶדְמוֹנִי בְּלוֹ בְּאֶדְרֵת שְׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: וְאַחֲרָיו כֵּן יֵצֵא אַחִיו וַיְדוּ אַחֲזֵת בְּעֵקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּן־שָׁנָה בְּלִדְתָּ אֹתָם:

²⁴ When her term to bear grew full, then behold! there were twins in her womb. ²⁵ The first one emerged red, entirely like a hairy mantle; so they named him Esau. ²⁶ After that his brother emerged with his hand grasping on to the heel of Esau; so he called his name Jacob; Isaac was sixty years old when she bore them.

יהוה אל-שמואל אל-תבט אל-מראהו ואל-גבה קומתו כי מאסתיהו
כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים ויהוה יראה ללבב:
ויקרא ישי אל-אבינ'ב ויעברוהו לפני שמואל ויאמר גם-בנה לא-בחר
יהוה: ויעבר ישי שמה ויאמר גם-בנה לא-בחר יהוה: ויעבר ישי שבעת
בניו לפני שמואל ויאמר שמואל אל-ישי לא-בחר יהוה באלה: ויאמר
שמואל אל-ישי התמו הנערים ויאמר עוד שאר הקטן והנה רעה בצאן
ויאמר שמואל אל-ישי שלחה וקחנו כי-לא נסב עד-באו פה: וישלח
ויביאהו והוא אדמוני עם-יפה עינים וטוב ראי ויאמר יהוה
קום משחהו כי-זה הוא: ויקח שמואל את-קרן השמן וימשח אתו בקרב
אחיו ותצלח רוח יהוה אל-דוד מהיום ההוא ומעלה ויקם שמואל וילך
הרמתה:

SHMUEL I: 16 (20) שמואל א' (16:20)

⁷ But HASHEM said to Samuel, "Do not look at his appearance or at his tall stature, for I have rejected him. For it is not as man sees — man sees what his eyes behold, but HASHEM sees into the heart." ⁸ Jesse then called Abinadab and brought him before Samuel, but he said, "HASHEM has not chosen this one either." ⁹ Then Jesse brought Shammah, but [Samuel] said, "HASHEM has not chosen this one either." ¹⁰ Jesse presented his seven sons before Samuel, but Samuel said to Jesse, "HASHEM has not chosen these." ¹¹ Samuel said, "Are these all the boys?" And he said, "The youngest one is still left; he is tending the sheep now." So Samuel said to Jesse, "Send and bring him, for we will not sit [to dine] until he arrives here."

¹² He sent and brought him. He was ruddy, with fair eyes and a pleasing appearance. HASHEM then said, "Arise and anoint him, for this is he!" ¹³ Samuel took the horn of oil and anointed him in the midst of his brothers, and the spirit of HASHEM passed over David from that day on. Then Samuel arose and went to Ramah.

אדמוני אמר רבי אבא בר כהנא כאלו שופך דמים

כיון שראה שמואל את דויד אדמוני דכתיב (ש"א טז, יב) וישלח ויביאהו והוא אדמוני נתרא ואמר אף זה שופך דמים כעשו אמר לו הקדוש ברוך הוא (שם שם, שם) עם יפה עינים עשו מדעת עצמו הוא הורג אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג

MIDRASH (21) מדרש רבה (ד'ט"א)

Ruddy. R. Abba b. Kahana said: Altogether a shedder of blood. And when Samuel saw that David was ruddy, as it is written, *And he sent, and brought him in. Now he was ruddy* (I Sam. xvi, 12), he was smitten with fear, thinking he too might be a murderer. But the Holy One, blessed be He, reassured him that he was *Withal of beautiful eyes (ib.)* [which meant], Esau slew by his own impulse, whereas he [David] would slay only on the sentence of the court.¹

בנין ירושלים

AMIDA (22) 017'0 - 8 N'9

וְלִירוּשָׁלַיִם * עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב, וְתִשְׁבּוֹן בְּתוֹכָהּ כְּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ, וּבָנָה אוֹתָהּ בְּקִרְוֹב בְּיָמֵינוּ בְּנֵן עוֹלָם,
וְכִסֵּא דָוִד * מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, בּוֹנֵה
יְרוּשָׁלַיִם.

מלכות בית דוד

אֶת צִמְחַת דָּוִד * עֲבֹדְךָ מְהֵרָה תִצְמִיחַ, וְקִרְנוֹ תָרוּם
בִּישׁוּעָתְךָ, כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם. בְּרוּךְ
אַתָּה יְהוָה, מִצְמִיחַ קֶרֶן יִשׁוּעָה.

REBUILDING JERUSALEM

וְלִירוּשָׁלַיִם And to Jerusalem,* Your city, may You return in com-
passion, and may You rest within it, as You have
spoken. May You rebuild it soon in our days as an eternal structure,
and may You speedily establish the throne of David* within it. Blessed
are You, HASHEM, the Builder of Jerusalem.

DAVIDIC REIGN

אֶת צִמְחַת The offspring of Your servant David* may You speedily
cause to flourish, and enhance his pride through Your
salvation, for we hope for Your salvation all day long. Blessed are You,
HASHEM, Who causes the pride of salvation to flourish.

DEVARIM (11:9) (23) דברים (יא:ט)

וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ
וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל-מַזְוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ
יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר
לְהֵם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ:

¹⁹ You shall teach them to your children to discuss them, while you sit in your
home, while you walk on the way, when you retire and when you arise. ²⁰ And
you shall write them on the doorposts of your house and upon your gates. ²¹ In
order to prolong your days and the days of your children upon the Land that
HASHEM has sworn to your forefathers to give them, like the days of the heaven
over the earth.

RAMBAN (24) דברים

ויתכן בדרך הפשט שבא להוסיף בכאן, לדבר במ. כי שם צוה ודברת, אתה במ
שבתיך בביתך, וכאן אמר שנלמד אותם את בנינו עד שידיברו במ הבנים בכל שעה, וכן
הוסיף בכאן ולמדתם אותם, כי ושננתם * שיספר להם המצות, וכאן עד שילמדו אותם וידעום
יבינו אותם וטעמיהם לדבר במ עמך בכל העתים, וכן הוסיף כאן כימי השמים על הארץ,
שהוא לדור דורים * או הם השמים והארץ הראשונים וימי עולם * והמשכיל יבין:

In line with the plain meaning of Scripture, it is possible that he comes to add here the expression *to speak of them*,³³⁹ for there [in the first charge to the individual] he commanded *and 'thou' shalt speak — you yourself — of them when 'thou' sittest in thy house*,³⁴⁰ and here [in the charge to the community he stated that we are to teach the words of Torah to our children until they speak of them always. So also he added here *and ye shall 'teach' them*,³³⁹ for the term *v'shinantom* commandments, and here [he added that the obligation extends] until they teach the words of Torah [to their children] and they understand them and their reasons [well enough] to discuss them with you at all times. So also he added here *as the days of the heavens above the earth*³³⁷ which means "for all generations," or it may refer to the first heaven and earth, and the days of old.³⁴¹ The student learned [in the mysteries of the Cabala] will understand.

(42a) אראא (25) נא 210 כב (7)

The Gemara cites a parallel *Tosefta*:

קטן היודע לנענע חייב - The Rabbis taught in a Baraisa: תנו רבנן - A MINOR WHO KNOWS HOW TO WAVE the lulav IS OBLIGATED IN the mitzvah of LULAV.^[31] - להתעטף חייב בציצית - If he knows how TO WRAP HIMSELF with a tallis,^[32] HE IS OBLIGATED in the mitzvah of TZITZIS. - לשמור תפילין - If he knows how TO GUARD the sanctity of TEFILLIN properly,^[33] אביו לוקח לו תפילין - HIS FATHER BUYS TEFILLIN FOR HIM.^[34] יודע לדבר אביו לומרו - If the child knows HOW TO TALK, HIS FATHER TEACHES HIM TORAH AND THE RECITATION OF SHEMA.

The Gemara interjects with an analysis of this last statement of the *Tosefta*:

אמר רב המנונא - What is meant here by "Torah"? - תורה מאי היא - Rav Hammuna said: ,,תורה צנת לנו משה מורשה קהלת ועקב" - It means that the father should teach his young child the verse:

The Torah that Moses commanded us is the heritage of the Congregation of Jacob.^[35] - קריאת שמע מאי היא - And what is meant here by "the recitation of Shema"? - פסוק ראשון - It means the first verse.^[36]

STULCHAN ARUCH (26) ס' רמ"ב

ה [נ] מאימתי מתחיל ללמד לבנו משיתחיל לדבר מתחיל ללמדו תורה צוה לנו וגו' ופסוק ראשון מפרשת שמע ואח"כ מלמדו מעט מעט [יא] עד שיהא (ז) כבן ששה ג או כבן (ז) שבעה, ואז מוליכו אצל מלמדי תינוקות :

PIRKEI AVOS (27) מרקי אבוי (ג: כה)

[כה] הוא ה"ה אומר: בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לגמרא, בן שמונה עשרה לחפה, בן עשרים לרדוף, בן שלשים לכהן, בן ארבעים לבית, בן חמשים לעצה, בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה, בן שמונים לגבורה, בן תשעים לשות, בן מאה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם.

[25] He used to say: A five-year-old begins Scripture; a ten-year-old begins Mishnah; a thirteen-year-old becomes obliged to observe the commandments; a fifteen-year-old begins the study of Gemara; an eighteen-year-old goes to the marriage canopy; a twenty-year-old begins pursuit [of a livelihood]; a thirty-year-old attains full strength; a forty-year-old attains understanding; a fifty-year-old can offer counsel; a sixty year-old attains seniority; a seventy-year-old attains a ripe old age; an eighty-year-old shows strength; a ninety-year-old becomes stooped over; a hundred-year-old is as if he were dead, passed away and ceased from the world.

(99b) SANHEDRIN (28) נט' סנהדרין (63)

כל המלמד את בן חבירו תורה – Reish Lakish said: – אמר ריש לקיש
מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב – Whoever teaches his fellow's son Torah
– is regarded by Scripture as if he "made" [that
son], – שְׁנָאָמַר,, וְאֵת הַנּוֹפֵשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן,, – as it is stated: *and
the people they made in Charan.*^[41] – ר' אֶלְעָזָר אָמַר – R'
Elazar says: – כְּאִילוּ עָשָׂאן לְדַבְרֵי תוֹרָה – He is regarded by
Scripture as if he "made" the words of the Torah, שְׁנָאָמַר
– as it is stated: *If you preserve the words of this covenant, you will make them.*^[42]
– רַבָּא אָמַר – Rava said: – כְּאִילוּ עָשָׂא לְעַצְמוֹ – He is regarded by
Scripture as if he "made" (i.e. created) himself, שְׁנָאָמַר
– as it is stated: *you will make them:* That is,
– אַל תִּקְרִי,, אֲתָם – do not read the last word of the verse as *them*
(osam), אֶלָּא אַתָּם – but as *you* (atem).^[43]

(166) TEMURAH (29) נט' גמורה (56)

תנא דתנא עתניאל הוא יעבץ יצמה שמי יתדה אדו שמעון
שמ עתניאל שענאו אל יעבץ שיעץ וריבן תורה בישראל ומצל שענאו אל דכתיב יצחקרא יעבץ לאלהי ישראל
לאמר אם ברך חברכני והרבית את גבולי ודיתה ירך יי (עמדי ועשה פרעתי) לבלתי עצבי ויבא אלהים את
אשר שאל אם ברך חברכני בתורה ודרכי את גבולי בתלמידים ודיתה ירך יי (עמדי שלא ישתבח תלמדי מלבי
אעשה פרעתי שיוצמו לי ריעים כמותי לבלתי עצבי שלא ישגבני יצה"ד מלשנות יי) אם אתה עושה כן מוטב
וואם לאו הריני הולך (לנסים) לשאל מיד רבא אלהים את אשר שאל כיוצא ברבר אתה אומי רש ואיש תבכים
נפנש מאיר עיני שניהם ה' בשעה שהתלמד הולך אצל רבו ואמר לו למדני תורה אם מלמדו מאיר עיני שניהם
ה' ואם לאו עשיר רש נפנש עושה כלם ה' מי שעשאו חכם לזה עושה אותו סיפיש סיפיש לזה עושה אותו חכם

A Tanna taught: Othniel is the same as Jabez.¹¹ He¹⁴ was called Othniel because God answered him,¹⁵ and Jabez because he counselled¹⁶ and fostered Torah in Israel. And what was his [real] name? Judah the brother of Simeon. And whence do we derive that God answered him? – Since it says: *And Jabez called on the God of Israel saying, Oh that thou wouldst bless me indeed and enlarge my border, and that thine hand might be with me, and that thou wouldst keep me from evil that it may not grieve me! And God granted him that which he requested.*¹ 'Oh that thou wouldst bless me indeed' with Torah; 'and enlarge my border' with pupils; 'that thine hand might be with me', that my studies may not be forgotten from my heart; 'and that thou wouldst keep me from evil', that I may meet friends like myself; 'that it may not grieve me', that the evil inclination may not have power over me so as to prevent me from studying: If thou doest so it is well, but if not, I shall go with my 'grief' to the grave. Immediately, 'God granted him that which he requested'.² You find a similar example: *The poor man and the man of medium wealth meet together, the Lord lighteneth both their eyes.*³ When the pupil questions his teacher and says to him: 'Teach me Torah', if he teaches him, the Lord enlightens the eyes of both of them,⁵ and if not, 'the rich and poor meet together, the Lord is the maker of them all.'⁶ He who made this one wise can make him a fool, and He who has made this one a fool can make him wise.⁷

(10:28) דברים (30) DEVARIM (33:1)

א וְאֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:
 ב וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בְּאֵי תוֹרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִהַר פָּאֲרָן וְאֵתָהּ מִרְבֶּכֶת
 ג קָדַשׁ מִיַּמֵּינוֹ אֲשֶׁר־תָּ [אֲשֶׁר־תָּ] לָמוֹ: אֵף חִבְּבַ עַמִּים כָּל־קִדְשָׁיו בְּיַדָּהּ
 ד וְהֵם תָּכֹן לְרַגְלָהּ יִשָּׂא מִדְּבַר־תִּי: תוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרֶשֶׁה קְהֵל־ת
 הו יַעֲקֹב: וַיְהִי בְיִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רְאִשֵׁי עַם יִחָד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי
 ו רֵאשִׁי וְאֵל־יָמָת וַיְהִי מִתְּחִיל מִסְפָּר:

¹ And this is the blessing that Moses, the man of God, bestowed upon the Children of Israel before his death. ² He said: HASHEM came from Sinai — having shone forth to them from Seir, having appeared from Mount Paran, and then approached with some of the holy myriads — from His right hand He presented the fiery Torah to them. ³ Indeed, You loved the tribes greatly, all its holy ones were in Your hands; for they planted themselves at Your feet, bearing [the yoke] of Your utterances: ⁴ "The Torah that Moses commanded us is the heritage of the Congregation of Jacob." ⁵ He became King over Jeshurun* when the numbers of the nation gathered — the tribes of Israel in unity.

(31) רציון דח"י RABEINU BECHAI

מורשה, ולא ירושה, לרמוז שלא יהיו יורשים אותה, לפי שעתידין היו יוצאי מצרים למות במדבר, אבל יהיו מורישים אותה לבניהם, ובניהם יכנסו לארץ ולא הם. ולכך הזכיר לשון מורשה⁷⁹. וכן יש לפרש בפסוק: תורה צוה לנו משה מורשה⁸⁰, ולא אמר ירושה, כי היה במשמע שהתורה לא תהיה ירושה כי אם לאותו הדור שקבלה בלבד, ועל כן אמר מורשה, שצריך להורישה לבניהם, וכענין שכתוב: ושננתם לבניך⁸¹, כי גם הדורות העתידיים חייבים הם בקיום התורה כאותם שקבלה, ועל דרך רז"ל שם* היה וכענין שכתוב: ואת אשר איננו פה עמנו היום⁸². והנה הבטחה זו סיים בה, אני ה', כן כן התחיל בלשון הוה, ובא ולמד: אני ה' המבטית, אני ה' המקיים.